

פרשת שופטים – אל תהיה צדיק הרבה

1. דברים פרק יח פסוק יג
תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ: ס

2. ומתוק האור דברים ב עמוד רצד (הרב שלמה לווינשטיין)

לכאורה די היה לצוות "תמים תהיה", ומהו שהוסיף הכתוב "עם ה' אלוקיך? כתב בספר "בן פורת יוסף": התורה הקדושה מצוה את האדם "תמים תהיה", אבל מהי "תמימות" והאם יש להתהלך בה תמיד? לא ולא! ולעיתים מה שנראה בעיני אדם "תמימות" וצדקות - באמת נוגד את רצון ה' ונחשב כעבירה ממש. על כך אומר הכתוב "תמים תהיה", אבל ה"תמימות", צריכה להיות עם ה' אלוקיך, תמימות המתיישבת עם רצון ה' ודרך התורה....

3. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף כא עמוד ב

היכי דמי חסיד שוטה? כגון דקא טבעה איתתא בנהרא, ואמר: לאו אורח ארעא לאיסתכולי בה ואצולה

4. חידושי אגדות למהר"ל סוטה דף כא עמוד ב

חסיד שוטה ורשע וכו'. פי' כי אלו הם יוצאים חוץ מן השעור הראוי אל העולם, כי העולם ראוי שיהיה נוהג על פי טבעו ומנהגו, ואלו יוצאים במדות שלהם חוץ מן הענין אשר ראוי למנהג העולם. וזה כי החסיד שוטה הוא שיוצא מן המנהג בחסידות של שטות

5. דברים פרק טז פסוק כ

צִדֵּק צִדְקַת הַדָּרֶךְ לְמַעַן תִּזְוֶה וְיִרְשָׁתָהּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:

6. משל ונמשל (משליו של הבן איש חי)

יש לדקדק מה שנקט הכתוב לשון "תרדוף", משמע שתדפחה לדחותו ולבטלו, כמו "ורדפו מכם חמישה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו"

7. ומתוק האור דברים ב עמוד רלה

בספר "ויקהל משה" מביא בשם רבי זאב מזאבוריב זצ"ל: הרבה דרכים יש ליצר הרע איך לצוד את האדם, ותחבולות רבות הוא עושה כדי להסיח לב האדם מדרך הטוב לדרך הרע. פעמים שמיאיו לדרך רעה, ולפעמים משיאו לצדקות יתרה, שיהיה צדיק יתר על המידה, ואף דרך זו מוטעית היא. על כן מזהירה התורה: אם הנך רואה ש"צדק צדק" - הצדק מופרז, הרי ש"תרדוף" אותו (לא אחריו) ותסלקו ממך, כדברי החכם מכל אדם "אל תהי צדיק הרבה".

8. קהלת פרק ז, טו-טז

(טו) אֶת הַכֹּל רְאִיתִי בְיַמֵּי הַבְּלִי יֵשׁ צְדִיק אֲבָר בְּצַדְקוֹ וְיֵשׁ רִשָּׁע מֵאֲרִיף בְּרַעְיוֹ: (טז) אֵל תְּהִי צְדִיק הַרְבֵּה וְאַל תִּתְזַכֵּם יוֹתֵר לְמַעַן תִּשְׁוֹמְמוּ:

9. ספר חסידים (מרגליות) סימן תתקנה

מי שהלך למרחוק ללמוד והדרך משובשת כי יש לסטים בדרכים וגוזלים וחומסים ותופשים והורגים ומייסרים אותו עד שיפדוהו הקהילות על זה נאמר (קהלת ז' ט"ו) יש צדיק אובד בצדקו שהיה לו להמתין מעט רגע עד יעבור זעם ולא יגרם שיהרג, שהרי שמואל אמר (ש"א ט"ז ב') ושמע שאול והרגני, ואין לומר שלוחי מצוה אינן נזוקין

10. ספר חסידים (מרגליות) סימן תתלא

שנים היו אחד לא היה רוצה לשרוף הזבובים א"ל חבירו אל תהי צדיק הרבה (קהלת ז' ט"ז) מוטב לשרוף הזבובים כדי שלא יפלו במאכל ובמשתה ויבלעם ויחטא לכך נאמר אל תהי צדיק הרבה.

11. דף על הדף עירובין דף מג עמוד א

ועוד עיין שם שהביא "שהרשב"ם הי' שפל עינים (פי' תמיד העצים עיניו מראות ברע. הג"ה בגדי ישע), ורצה לעלות בקרון אשר סוס ופרד מושכין בו, ולא הרגיש, איתרחיש ליה ניסא נודמן אחיו ר"ת שם, א"ל אל תהי צדיק הרבה, שא מרום עיניך והנה סוס ופרד לקראתך, ואמרינן בתוספתא פ"ד במ"י כלאים לא יקשר סוס לפרד וכ"י ונמנע ולא עלה".

12. כלי יקר במדבר פרק יט

צדיק גמור לא יתכן דרך זה אלא שצריך לילך בדרך ממוצע תמיד כמו שנאמר (קהלת ז טז) אל תהי צדיק הרבה אל תרשע הרבה. וכן יש אומרים שדבר זה נרמז בהשלכת עץ ארו ואזוב אל תוך שריפת הפרה דהיינו השלכת הקצוות שלא להגביה עצמו כארו ולא להשפיל עצמו יותר מדאי כאזוב.

13. ספר חובות הלבבות שער ח - שער חשבון הנפש פרק ג

ומן הזריזות, שתגביר את נפשך הקיימת לך על גופך הכלה, ושתפקדנה ותרגיש עליה. ואל תקצר בענינים הצריכים מאד לגופך ותכביד עליו ותחלישהו, ותהיה זאת סבה לחלישות שניהם, אבל תן לגופך המזון אשר יעמידנו על ענינו, ותן לנפשך מן החכמות והמוסרים יותר מיכלתה. ובה אמר החכם: אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר וגוי', ואמר: טוב אשר תאחז בזה וגם מזה אל תנח את ידך, רוצה לומר, אל תפליג בדרכי הצדיקים הפורשים מן העולם ... וכן אל תפליג בדרכי הרשעים המגבירים את העולם ותקח תאותם יותר מן השעור הראוי לתורתך

14. דברים פרק יב פסוק לא

(לא) לֹא תַעֲשֶׂה כֵן לָהּ אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל הַתְּעִבָת ה' אֲשֶׁר עָשָׂא עִשָׂו לְאַלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֵת בְּנֵיהֶם וְאֵת בְּנֹתֵיהֶם יִשְׁרְפוּ בְּאֵשׁ לְאַלֹהֵיהֶם: אבן עזרא
לא תעשה כן, כי כל מעשיהם יתעב השם. והעוד: כי גם את בניהם:

לעשות מה שנצטוונו

15. תלמוד בבלי מסכת יומא דף כב עמוד ב

בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לשאול לך והכית את עמלק, אמר: ומה נפש אחת אמרה תורה הבא ענלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה! ואם אדם חטא - בהמה מה חטאה? ואם גדולים חטאו - קטנים מה חטאו? יצאה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה. ובשעה שאמר לו שאול לדואג: סב אתה ופגע בכהנים, יצאה בת קול ואמרה לו אל תרשע הרבה

16. שיחות מוסר מאמר נב

מעתה נבין את חומר חטאו של שאול שלא השמיד את עמלק לגמרי, והחומר היה שהחטא בא מתוך חשבונות, היינו שהיו לו סיבות וטעמים לכך וכמו שאחז"ל ביומא ... כלומר החטא היה חטא חשבונות. ועל זה יצאה בת קול "אל תהי צדיק הרבה", לא עליך לחשוב חשבונות, מצוות השם עליך, קיימה ככתבה וכלשונה, ה"צדיק" הוא עבד ה', ואילו ה"צדיק הרבה" הוא בבחינת פריקת עול עבודת ה'.

17. דעת תורה ויקרא עמוד יא

הנה כשאמר אל תצדק הרבה, הרי משמע כי אמנם היתה זאת ממעשה צדקות, אלא שהטענה היתה בזה שהיתה שם יותר מן המדה, "ואל תצדק הרבה", ומה ביאור הענין? ולמה לא "הרבה"? וכן מה זה שנאמרה לו: "אל תרשע הרבה", ואם לא היה הרבה, האם אז אמנם כשר היה הדבר לעשות? ... וביאור

21. שמואל א פרק כד, ג-ו

(ג) וַיָּבֵא אֶל הַדְּרֹת הַצֹּאן עַל הַדְּרֹף וְשֵׁם מְעָרָה וַיָּבֵא שְׂאוֹל לְהִסָּף אֶת רֶגְלָיו וְדוֹד וְאֲנָשָׁיו בְּיַרְכְּתֵי הַמְּעָרָה יֹשְׁבִים: (ד) וַיֹּאמְרוּ אֲנָשֵׁי דָוִד אֵלָיו הֲזֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֵלָיךָ הֲזֶה אֲנֹכִי נָתַן אֶת אֵיבֶיךָ אֵיבֶיךָ בְּיָדְךָ וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר יָטַב בְּעֵינֶיךָ וַיִּקָּם דָּוִד וַיִּכְרַת אֶת כַּנָּף הַמְּעִיל אֲשֶׁר לְשְׂאוֹל בְּכֹחַ: (ה) וַיְהִי אַחֲרָיו כֵּן וַיָּךְ לֵב דָּוִד אֹתוֹ עַל אֲשֶׁר כָּרַת אֶת כַּנָּף אֲשֶׁר לְשְׂאוֹל: ס (ו) וַיֹּאמֶר לְאֲנָשָׁיו וְזָכִירָה לִּי מֵה' אִם אֲעִשֶׂה אֶת הַדְּבָר הַזֶּה לְאֲדֹנָי לְמִשְׁיָוֹ ה' לְשַׁלְּחוֹ יָדֵי בּוֹ כִּי מִשְׁיָוֹ ה' הוּא: מלבי"ם

(ה) הנה היום אשר אמר ה' אליך. חשבו, אחר שדוד נמשח על פי נביא, ואחר שא"א לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, ובפרט ששאוול רודפו ובודאי יפול הוא ביד דוד שהובטח לו המלוכה מאת ה', בודאי זה סבה מאת ה' ששאוול יבא הנה ויפול ביד דוד, וזה כאילו א"ל ה' שיתן את אויבו בידו, ובשגם שעפ"י הדין יכול להרגו כי רודף הוא, וז"ש ועשית לו כאשר ייטב בעיניך: ויקם דוד. גם דוד היה מסופק בזה, אם כבר נשלמה מלכות שאול, ואם רצון ה' שיומת ע"י הנרדף, ובחן זה ע"י שכרת כנף מעילו, שזה קצת מן המעשה למרוד בו ולבוות בגדי מלכותו. והנה הרגיש כי:

(ו) ויך לב דוד אותו. כי לב השלם יתפעל ויתחרט אם יעשה איוו פעולה רעה, ומזה הבין כי עדן לא שלמה מלכות שאול, ומורא מלכות עליו, וכי עול בכפו אף לגעת במלבושיו ואף כי בגופו:

לעולם תהא דעתו של האדם מעורבת עם הבריות

22. דברים פרק יב פסוק כח

שִׁמֹר וְשָׁמַעְתָּ אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ לַמַּעַן יִיטַב לָךְ וּלְבִנְיָךָ אַחֲרֶיךָ עַד עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהִיָּשֵׁר בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ: רש"י

הטוב - צעני השמים: והישר - צעני ארס:

24. ספר מסילת ישרים פרק יד

והפרישות במנהגים הוא התבודדות וההבדל מן החברה המדינית לפנות לבו אל העבודה וההתבוננות בה כראוי, ובתנאי שלא יטה גם בזה אל הקצה האחר, שכבר אמרו ז"ל (כתובות יז): לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות,

23. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף יז עמוד א

תנו רבנן: כיצד מרקדין לפני הכלה? בית שמאי אומרים: כלה כמות שהיא, ובית הלל אומרים: כלה נאה וחסודה. אמרו להן ב"ש לב"ה: הרי שהיתה היגרת או סומא, אומרי' לה, כלה נאה וחסודה? והתורה אמרה: מדבר שקר תרחק! אמרו להם ב"ה לב"ש: לדבריכם, מי שלקח מקח רע מן השוק, ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו? הוי אומר: ישבחנו בעיניו, מכאן אמרו חכמים: לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות.

25. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף טו עמוד ב

אשכחיה רבה בר שילא לאליהו, אמר ליה: מאי קא עביד הקדוש ברוך הוא? אמר ליה: קאמר שמעתא מפומיהו דכולהו רבנן, ומפומיה דרבי מאיר לא קאמר. אמר ליה: אמאי? - משום דקא גמר שמעתא מפומיה דאחר. אמר ליה: אמאי? רבי מאיר רמון מצא, תוכו אכל, קליפתו זרק! אמר ליה: השתא קאמר: מאיר בני אומר: בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת - קלני מראשי, קלני מזרועי.

18. דברים פרק יז, יא

(יא) עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יִרְוֶה וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוֹר מִן הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגְדִּיךָ לָךְ יְמִין וְשְׂמֹאל: רש"י

(יב) ימין ושמאל - אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, וכל שכן שאומר לך על ימין ימין ועל שמאל שמאל:

19. והגדת דברים עמוד 251

בא אלי אדם כולו נסער: מהו שנצטוינו "לא תסור...." אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין?.... מה פתאום!! האם התורה מצוה שאעשה שקר בנפשי, ואנהג שלא כפי האמת? הרגעתי אותו: תנוח דעתך. התורה אמת היא, ואינה דורשת חלילה לחרוג מן האמת! אז מה כתוב כאן?... שים לב: לא כתוב כאן אפילו יאמרו לך על מערב שהוא מזרח ועל יום שהוא לילה. כי המזרח תמיד מזרח, והמערב תמיד מערב. היום יום והלילה לילה. אבל כשהרב בא ואומר ללכת לימין, ומצביע לצפון. עומד אדם מולו, והולך לימינו שלו, לדרום. אומר לו הרב: לא לכך התכוונתי, עליך לפנות לצפון, כפי שהוריתי. והוא מתעקש: הרב אמר לימין, והדרום לימיני. או אז משיב לו הרב: הדרום לימינך משום שאתה עומד הפוך, מולי, תעמוד כמוני, והצפון יהיה לימינך!! ... מדוע אין מבינים את החכמים, מדוע פועלים בניגוד לדעתם, ומדוע מביעים דעות הפוכות ומותחים עליהם ביקורת - הכל נובע מהעובדה שעומדים מולם ונגדם, במקום לעמוד איתם ולכיוונם....

20. דברים פרק יז פסוק יט

וְהִיתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי זְיוּיוֹ לְמַעַן יִלְמַד לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמֹר אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֵת הַזּוֹקִים הָאֵלֶּה לְעִשְׂתָּם: רמב"ן

(יט) והיתה עמו - התורה הנזכרת, וקרא בו, בספר הנזכר. ועל דרך האמת, והיתה עמו, התורה עצמה תחיה עמו, כדרך והי נתן חכמה לשלמה (מ"א ה כו), ואומר וישב שלמה על כסא ה' למלך.

26. אור החיים דברים פרק יב

דע כי יקפיד ה' על האדם בעשותו דבר שלא יהיה בו נקי אלא מה' ולא מאדם ויחשוב לו לחטא עד שיהיה נקי מה' ואדם, ולזה כשעשה ר"מ מעשה זה שהיה למד מאדם שאינו כמלאך היה ר"מ נקי מה' אבל לא מאדם כל עוד שלא נודע טעמו אם זך וישר פעלו, וזה סבב שלא היה ה' אומר שמועה מפיו להיותו חסר השלימות, ואחר שנאמר בישיבה של מטה טעם לשבח במעשיו נכנס בגדר והייתם נקיים גם מישראל ולזה תיכף ומיד חזר ואמר שמעתא משמו, ולעולם האמת כדברי ר"מ:

27. דברים פרק כ, ה-ז

(ה) וְדַבְּרוּ הַשְּׁטָרִים אֶל הָעָם לֵאמֹר מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַּיִת זָרָעִי וְלֹא זָנְכוּ יֶכֶף וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲזוּר יִזְנַקְנוּ: (ו) וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא זָקְלוּ יֶכֶף וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲזוּר יִזְנַקְנוּ: (ז) וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקָחָהּ יֶכֶף וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲזוּר יִקְוֹנָהּ:

(ז) פן ימות במלחמה – יסוב פן ימות, שאם לא ישמע לדברי הכהן כדאי הוא שימות:

28. באר הפרשה פרשת שנפטים תשעה

ידוע מאמרו של הדברי יואל עה"כ 'ודברו השוטרים... ואיש אחר יקחנה' וברש"י פירש על הכתוב באיש אשר ארש אשה ולא לקחה פן ימות – שאם לא ישמע אל הכהן ראוי הוא שימות, ולכאורה מדוע מביא רש"י הקדוש דברים אלו רק בזה אשר ארש אשה ולא אצל הבונה בית חדש או נטע כרם? ומבאר הרה"ק כי כל אלו הנמנים במקרא אם חשקה נפשם לצאת למלחמה, ברצונם כי עז לזכות למות על קידוש ה', העצה בידם להפקיר את ביתם החדש או את כרמם ובזה יותר להם לילך למלחמה, אמנם אם יבוא זה אשר ארש אשה ולא לקחה ויאמר הרי אני מגרש את האשה אשר נתת עמדי ובלבד שאוכל למות על קידוש ה', אדם כזה אכן 'כדאי הוא שימות' כי מסירות נפשו כזו הבאה לו על חשבון יהודי אחר, שמגרש את האשה בעבור זה אינו בכלל קדושה....

סיכום

10-11 - נביא עוד שתי דוגמאות לצדקות יתירה שמקבלת ביקורות מחז"ל. בספר חסדים מובא ששניים ישבו זה לצד זה, אחד רצה לשרוף זבובים והשני לא רצה, אמר אותו שרצה לשרוף: "מוטב לשרוף הזבובים כדי שלא יפלו במאכל ובמשתה ויבלעם ויחטא" ומסיים ספר חסידים וכותב שעל כך נאמר "אל תהי צדיק הרבה!". יושבים בבית מדרש ולומדים תורה ויש זבוב מציק, עובד מתלמיד לתלמיד ומוציא מהריכוז. אפשרות אחת להמשיך להעיף אותו עם היד ולא להתרכז, אפשרות שנייה לעשות לו "המתת חסד". בפשטות נראה לי שאם נעמיד את עוון הריגת זבוב לעומת עוון ביטול תורה, אין כל ספק שעוון ביטול תורה חמור יותר ומוטב לחסל את הזבוב. יבוא אדם ויגיד אבל אין זה ראוי, ואין זה יפה וגם לא נעים מהזבוב, נבוא ונאמר "אל תהי צדיק הרבה, כבודו של הזבוב במקומו עומד אבל לא כשכבודו עומד מול כבוד התורה...."

דוגמא נוספת מובאת בספר דף על הדף שמביא שרשב"ם מבעלי התוס' היה נוהג ללכת עם עיניים מושפלות (העצים עיניו מראות ברע) ופעם אחת רצה לעלות בקרון ומחמת שהשפיל את עיניו לא שם לב שאת הקרון מושכים סוס ופרד. התרחש נס והזדמן לשם אחיו ר"ת ואמר לו: "אל תהי צדיק הרבה, שא מרום עיניך והנה סוס ופרד לקראתך והרי נאמר שאין לקשור סוס ופרד יחדיו, נמנע הרשב"ם ולא עלה לקרון. אדם מקפיד על שמירת העיניים, הולך ברחוב ונתקע בעמוד, נראה לנו הגיוני? לפי ר"ת זו צדקות יתרה שאין לה מקום. יהודי לא צריך להכניס את עצמו לניסיונות, אבל גם אסור שהמאבק מול היצר יגרום לו להתנהג באופן מזרז ותמוה שמעלה גיחוך אצל כל עובר ושב. (כמובן שאין להבין מכאן שרשב"ם בעד להתקע בעמודים. הסיפור על הרשב"ם היה שהלך עם העיניים ברצפה ולא שם לב מי לוקח את הקרון. נראה לי שגם רשב"ם היה מסכים שאין ללכת עם עיניים עצומות ולהתקל בעמודי חשמל...)

12 - הכלי יקר מבאר שצדקות אמתית היא כאשר אדם הולך בדרך האמצע. קיצוניות תמיד מצטיירת כדבר מגונה. יסוד זה נרמז בהשלת עץ ארז ואזוב אל תוך שריפת הפרה, כביכול אנו משליכים את הקצוות, מחד לא נגביהה עצמו כארז ומאידך לא נשפיל עצמנו כאזוב. ובספר חובת הלבבות מובא שענף מענפי הזרירות הוא להגביר את הנפש על הגוף, אך אין הכוונה לצמצם מהגוף את צרכיו ולהחלישו משום שבאופן זה גם תחלש הנפש, אלא הכוונה לתת לגוף את המזון הנצרך לו כדי להעמידו על עיניו ועל כך אמר החכם "אל תהי צדיק הרבה!" יש צדיקים שבאמת לא נזקקים להרבה מזון. זכיתי ללמוד שנתיים עם הרב בנימין הרלינג זצ"ל הי"ד. מי שהכיר את הרב בנימין ידע שמדובר בשרף קודש. במשך שנים ארוחת צהריים של הרב בנימין הסתכמה בגרעיני חמניות ותפוח (מלבד ר"ח שגם אכל פרוסת לחם), אך לפלא שכוחו היה במותניו, מעולם לא שמנו לב לחולשה. הרב בנימין אמנם היה רזה אבל לא כחוש, הוא שידר בריאות ועוצמה. כשהייתי בשיעור בחולטתי שגם אני רוצה להיות פרוש בעיניי אכילה. גמתי בדעתי שלארוחת צהריים אוכל רק ארז מלא. שלושה חדשים כך נהגתי והדבר היה לי לרועץ. שמחת החיים נעלמה, הגוף היה חלש, הראש לא עבד וכל הזמן הייתי עייף. שאלתי את עצמי מדוע אצל הרב בנימין זה מצליח ואצלי לא. והתשובה פשוטה, כי הגוף הקדוש של הרב בנימין לא היה צריך יותר מגרעיני חמניות ותפוח והגוף שלך כנראה פחות קדוש והוא זקוק להרבה יותר חומר.... רק לאחר שחזרתי לתת לגוף את הצרכים שלו + עוד כמה פינוקים חזרתי לחייך והרגשתי שאני חוזר לעצמי. אומר לנו חובת הלבבות, ריבונו של עולם לא רוצה

1-4 - בפרשתנו אנו מצטווים על התמימות – "תמים תהיה עם ה' אלוקיך". מקשה הרב שלמה לווינשטיין בספרו "ומתוק האור", לכאורה די היה לצוות "תמים תהיה", שהרי תמימות היא שלמות ואין האדם שלם אלא רק כשהוא עם ה' אלוקי ואם כן מהו שהוסיף הכתוב "עם ה' אלוקיך"? ותיירץ בשם ספר "בן פורת יוסף", שלעיתים מה שנדמה לאדם כ"תמימות וצדקות" אינו אלא הליכה נגד רצון ה', ומשום כך מדגישה התורה שהתמימות צריכה להיות דווקא "עם ה' אלוקיך", כלומר תמימות המתיישבת עם רצון ה'. כשאומרים על פלוני אלמוני הוא "תמים" מתכוונים לומר הוא מנותק, תמים עם ה' זה לא אדם מנותק! תמים הוא אדם שמחובר למציאות בצורה מושלמת, מחד הוא לא נסחף אחרי הבלי העולם הזה ומאידך הוא יודע למצוא את הנתיב הנכון לעבוד את ה' דרך המציאות בה הוא נתון.

דוגמא לתמימות פגומה מוצאים אנו בגמרא סוטה השואלת מיהו חסיד שוטה? כגון אחד שרואה אשה טובעת בנהר ואומר שאסור להסתכל בנשים ונמנע מלהצילה. מסביר המהר"ל בחידושי אגדות שהעולם מתנהל על פי טבע ונהגים שקבע הבורא וחסיד שוטה הוא אדם שבעזרת המידות שלו פועל מחוץ למה שראוי למנהג העולם ואין זה אלא חסידות של שטות. המהר"ל מבאר לנו יסוד חשוב מאד. יש מושג שנקרא "מנהג העולם". וחובתנו לשמור על מנהגי העולם. אין הכוונה ח"ו לאמץ את חוקות הגויים, אלא הכוונה לא להצטייר כשוטים ואסביר. כאשר גוי רואה יהודי מניח תפילין, הוא אומנם לא מבין מה היהודי עושה, אבל הוא כן מבין שליהודים יש התנהלות ומצוות שונות משאר העמים, ובדרך כלל הגוי לא יתרגם את המעשה הזה כמעשה שטות. אומנם כאשר יש אשה שטובעת בנהר ויהודי נמנע מלהציל אותה בטענה שאין זה צנוע, כאן זה כבר בלתי נסבל והעומד מהצד אומר שהאדם הזה הוא שוטה גמור. יש הבדל בין דבר שנראה לא מובן לבין דבר שנראה כטיפשות, לא הכל חייבים להבין ולא כל מה שפלוני עושה אנו מבינים, אבל להראות טיפש אין עניין בשום אופן!!

5-7 - בפרשתנו נאמר "צדק צדק תרדוף..." תמה הבן איש חי, מדוע הכתוב השתמש דווקא בביטוי "תרדוף" שפירושו לדחותו ולבטלו, כמו שנאמר "ורדפו מכם חמישה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו". הרב זאב מזאבוריב בספרו "ויקהל משה" ביאר, בדרך דרוש, שיש לפרש את המילה "תרדוף" במשמעות של דחייה וביטול ויש לבאר כך את הדברים: הרבה דרכים יש ליצר איך לצוד את האדם, פעמים שמשאיו לדרך רעה ופעמים שמשאיו לצדקות יתרה. ועל האופן השני מזהירה התורה ואומרת "צדק צדק", כלומר כשאתה רואה שהצדק מופרז, "תרדוף", כלומר תדחה אותו ותסלק אותו מעליך וכדברי שלמה המלך "אל תהי צדיק הרבה".

8-9 - הצדק המופרז כל כך מסוכן, עד ששלמה המלך אמר "ראיתי בימי הבלי יש צדיק אבד בצדקו!!". כלומר יש פעמים שהצדקות היתרה של האדם מביאה אותו לכך שהוא יאבד מן העולם. אומנם הפרשנים במקום מסבירים את דברי שלמה שיש צדיק שהקב"ה אוסף אותו קודם זמנו כדי שלא ירשע ומצא שמת מחמת צדקותו, אבל ספר חסידים מבין את הדברים אחרת ומביא דוגמא להבנתו. יש אדם שחפץ ללמוד תורה במקום מסוים, אלא שבדרך לאותו מקום יש לסטים שגוזלים, חמסים, הורגים ומייסרים, ואפילו הכי פלוני אלמוני מחליט ללכת לאותו מקום כדי ללמוד שם תורה. אומר ספר חסידים עליו נאמר "יש צדיק אובד בצדקו!! ובאמת היה לו להמתין מעט עד יעבור זעם ולא לסכן את עצמו. אפילו ששמואל נצטווה ללכת ולמשוח את בן אישי למלך הוא חושש ואור לקב"ה "ושמע שאול והרגני".

בכך שבפעולת חבישת החמור על ידי אברהם היתה יציאה מסדר. גם אהבת ה' צריכה להיות בפיקוח והבחנה ולא ככח אוטומטי ועל כך נתבע שאול "אל תצדק הרבה", כלומר אל תניח אותך על "כח" ללא חשבון אלא משול תמשול בו!

18-19 – נשאל הרי סוף סוף יש מצבים בהם קשה להבחין מתי אנו מקיימים את המצווה בתמימות ומתי התחילו כבר החשבונות. בדיוק משביל זה באה התורה ומצווה אותנו "לא תסור מן הדברים אשר יאמרו לך ימין ושמאל" ומפרש רש"י: "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין. ולכאורה תמוה, כיצד יתכן להקשיב לתלמידי חכמים כשהם מורים הפך מההיגיון? וכפי שמספר הרב גלינסקי שניגש אליו יהודי כולו נסער ושאל: האם התורה מצוה שאעשה שקר בנפשי, ואנהג שלא כפי האמת? ענה לו ר' יעקב גלינסקי: התורה אמת היא, ואינה דורשת חלילה לחרוג מן האמת! אז מה כתוב כאן? ... שים לב: לא כתוב כאן אפילו יאמרו לך על מערב שהוא מזרח ועל יום שהוא לילה. כי המזרח תמיד מזרח, והמערב תמיד מערב. היום יום והלילה לילה. אבל כשהרב בא ואומר ללכת לימין, ומצביע לצפון. עומד אדם מולו, והולך לימינו שלו, לדרום. אומר לו הרב: לא לכך התכוונתי, עליך לפנות לצפון, כפי שהוריתי. והוא מתעקש: הרב אמר לימין, והדרום לימיני. או אז משיב לו הרב: הדרום לימינך משום שאתה עומד הפוך, מולי, תעמוד כמוני, והצפון יהיה לימינך!! ... מדוע אין מבינים את החכמים, מדוע פועלים בניגוד לדעתם, ומדוע מביעים דעות הפוכות ומותחים עליהם ביקורת - הכל נובע מהעובדה שעומדים מולם ונגדם, במקום לעמוד איתם ולכיוונם. חכמים לא מורים הפך ההיגיון אלא שפעמים רבות ההיגיון של החכמים אינו ההיגיון של שאר העם ונמצא שגם אם לפי ההיגיון שלנו נראה לנו שהכריעו לא נכון, עלינו לדעת שלחכמים יש היגיון אחר ועל פי ההיגיון שלהם הימין הוא ימין והשמאל הוא שמאל. כאשר אנו מגיעים לצמתים בהם אנו לא יודעים להכריע מתי אנו נוהגים בצדקות ומתי בצדקות יתרה העצה היא להיוועץ בתלמידי חכמים שאנו סומכים עליהם, תלמידי חכמים שדומים עלינו כמלאך ה' צבאות.

20 – מדוע החשיבה וההיגיון של החכמים עובדים אחרת? תשובה לשאלה זו מוצאים אנו בפרשתנו. אחד מהמצוות שמופיעות בפרשתנו היא המלכת מלך, אחת ממצוות המלך היא "והיתה עמו וקרא בו כל חייו..." תמהו הפרשנים מדוע הפסוק פותח בלשון נקבה "והיתה" ועובר ללשון זכר "בו". נצטט את תשובת הרמב"ן: ועל דרך האמת, והיתה עמו, **התורה עצמה תהיה עמו**, כדרך וה' נתן חכמה לשלמה (מ"א ה כו), ואומר וישב שלמה על כסא ה' למלך. כלומר מה שנאמר והיתה עמו מוסב על התורה גופא שהיא נכנסת לתוך הנשמה ונעשית לבשר מבשרו של המלך ומשום כך פתח בלשון נקבה

ומה שנאמר אחר כך "וקרא בו" אין הכוונה לתורה הפנימית אלא לספר התורה שבו המלך קורא ומשום כך דיבר בלשון זכר. הרמב"ן אומר לנו שיש מצב שבו התורה נכנסת אל האדם וכל ההתנהלות של האדם באה מתוך תורה. כעת הכל ברור. החכמים קונים את התורה לא רק בידע אלא במהות, הם הופכים להיות ספר תורה מהלך על שתיים, "נעשו כליותיו כשני רבנים", משום כך כל החשיבה וההיגיון שלהם מתנהל מתוך השקפה תורנית, מה שאין כן אצל רוב בני אדם אין התורה נספגת להם באברים אלא נשאר חיצונית וכיון שכך גם החשיבה, ההתבוננות וההיגיון אינו מגיע מתוך השקפה תורנית ונמצא שאינו דומה היגיון של זה להיגיון של זה ולא חשיבה של זה כחשיבה של זה.

שנלחם בצרכים הבסיסיים של הגוף, בתאוות כן אבל בצרכים הבסיסיים לא!! בחור ישיבה נכנס לחדר אוכל ומיד מתחיל לחשוב על ביטול תורה. הוא בולע בלי ללעוס כדי לחסוך זמן, תוך שבע דקות הוא כבר יושב חזרה בבית המדרש. זה לא טוב!! תאכל נורמלי, לא בריא לאכול כל כך מהר, מותר להתעכב עוד כמה דקות בשביל הנורמליות. תמצא לך שותף להעביר את הסעודה בדברי תורה, זה מצוין, אבל אל תהיה צדיק הרבה, אל תברח מהנורמליות.

14 – בפרשת ראה נצטוונו: "לא תעשה כן לה' אלוקיך כי כל תועבת ה' אשר שנה עשו לאלוהיהם כי גם את בניהם ואת בנותיהם ישרפו באש לאלוהיהם". מסביר הא"ע שה' מתעב את כל מעשי הגויים משום שהם מקולקלים והעדות לכך שהם מקולקלים היא "כי גם את בניהם ואת בנותיהם ישרפו באש". הא"ע מלמד אותנו יסוד נפלא וחשוב. לפעמים יש אדם שקשה לנו להגדיר האם המקור למעשים שלו מקולקלים או לא, אומר הא"ע תחפש מעשה שיעיד על כל מעשיו. אצל הגויים עובדי אלילים, גם אם יש מעשים שקשה לנו לשפוט האם הם מתועבים או לא, כיון שהם שורפים את בניהם ואת בנותיהם הרי לנו ראייה ברורה לכך שכל מעשיהם מקולקלים. אדם שמתנהג בתחום מסוים באופן לא שפוי יתכן שיש כאן עדות לכל מעשיו וצריך לעמוד על קנקנו טוב טוב.

כשאדם מחפש להשתייך לקהילה, אחד הדברים שעליו לבדוק האם התנהלות הקהילה היא נורמלית, האם מנהיג הקהילה מתנהג בנורמליות, בבריאות. פעמים רבות כשיש התנהלות חריגה שמקרינה מוזרות ומצטיירת כשיגעון אצל הזולת, אזי שפעמים רבות יש כאן עדות לריקבון פנימי. אינני רוצה להביא דוגמאות אבל חובתנו להתבונן על הדברים, לפעמים קיצוניות, מוזרות, להיות שונה, זה מושך וסוחף, אבל זה לא בריא ולא נכון!

לעשות מה שנצטוונו

15-17 – נשאלת השאלה כיצד נזהה מתי אנו צדיקים ומתי אנו צדיקים הרבה? נתבונן בגמרא ביומא. בגמרא מובא שבשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לשאול לך והכית את עמלק, אמר שאול: ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה! ואם אדם חטא - בהמה מה חטאה? ואם גדולים חטאו - קטנים מה חטאו? יצאה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה. מסביר ר' חיים שמואלביץ שמהגמרא מבואר שחומר חטאו של שאול לא היה בכך שלא השמיד את עמלק לגמרי, אלא החשבונות שהביאו אותו לכך. כל זמן שאדם מקיים את הציווי האלוקי כמאמרו הרי שהוא בגדר "צדיק", ברגע שהוא מתחיל עם החשבונות הרי שהוא עובד לגדר של "צדיק הרבה" והוא בבחינת פריקת עול עבודת ה'. ר' ירוחם מדייק מכך שנאמר "אל תצדק הרבה" שוודאי מעשיו של שאול נבעו מצדקות והטענה עליו היתה שהיה שם יותר מן המידה. שואל ר' ירוחם לכאורה מה הבעיה ב"הרבה" וביאר על פי הנאמר במדרש בביאור שם ש-די - "אני הוא שאמרתי לעולמי די!! ומבאר ר' ירוחם שלולא ה' שאמר די, היתה הבריאה נכנסת למצב של אוטומט והיו נבראים עוד ועוד עולמות עד אין קץ. נמצינו למדים שיש מידה שנקראת די. מידה זו מפקחת ומנהלת חשבון מה למתוח ומה לעצור, מה לעשות ומה לחדול, כדי שהכל יבוא על מקומו בשלום בתכלית ההתאמה. מצאנו שחז"ל מבקרים את אברהם אבינו. טרם יצא אברהם לעקוד את יצחק נאמר "ויחבש את החמור" ואמרו חז"ל מכאן שהאהבה מקלקלת את השורה. חז"ל אומרים שפעולת חבישת החמור על ידי אברהם היה בה קלקול, פעולה זו היה ראוי שתעשה על ידי העבדים ולא על ידי אברהם. הקלקול היה

21 – דוגמא נפלאה לכך שהחכמים חיים את התורה והתורה מנהיגת אותם מוצאים אנו אצל דוד המלך. שאלו רודף אחרי דוד. באחת הפעמים שאלו נכנס למערה "להסך את רגליו ודוד ואנשיו בירכתי המערה יושבים". אנשי דוד מזהים שיש כאן הזדמנות שלא תחזור על עצמה, יש הזדמנות לגמור פעם אחת ולתמיד את כל הרדיפות מצד שאלו ואומרים לדוד "הנה היום אשר אמר ה' אליך הנה אנכי נותן את אויבך בידך ועשית לו כאשר יטב בעיניך". דוד שומע את הדברים אך לא הורג את שאלו ומסתפק ב"ויכרת את כנף המעיל אשר לשאלו..." ומיד לאחר מכן נאמר "ויך לב דוד אותו על אשר כרת את כנף אשר לשאלו". יש להקשות כאן שתי קושיות. א. מדוע דוד לא הורג את שאלו ומסתפק בלחתוך את כנף מעילו? 2. מדוע דוד מתחרט על המעשה? מבאר המלבים שאנשי דוד חשבו שכיון שדוד נמשח למלך ואי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, לא לחינם גלגל ה' את שאלו למערה, אלא כדי שיפול ביד דוד. אומר המלבי"ם שגם דוד היה מסופק בעניין זה אם כבר נשלמה מלכות שאלו והגיע זמן מלכותו והחליט לבחון זאת על ידי ההרגשה שתבוא לו מחיתוך כנף המעיל שיש בו זלזול בכבוד המלכות. ובאמת מיד "ויך לב דוד" ומתוך הרגשה זו הבין דוד שעדיין לא נשלמה מלכות שאלו ויש עליו מורא מלכות וחס ושלום לגעת במלבושי המלך וכ"ש בגופו. רואים אנו מכאן שאצל דוד הברור מגיע מתוך ההרגשה שמלווה אותו בשעת מעשה. למדרגה כזו יכול להגיע רק מי שמחובר כל כולו לתורה ומתוך החיבור הזה הוא נעשה לתורה ממש.

לעולם תהא דעתו של האדם מעורבת עם הבריות

22-23 - בפרשת ואתחנן ובפרשת ראה נצטוונו לעשות "הטוב והישר בעיני ה' אלוקיך". רש"י בפרשת ראה מבאר – הטוב בעיני שמים והישר בעיני אדם. התורה מייחסת חשיבות רבה לכך שאדם יהיה ישר כלפי הזולת. כאשר אדם הוא "טוב" רק בייחס לבורא, אבל כלפי הזולת הוא אינו ישר הרי שיש כאן סימן מובהק שהטוב כלפי הבורא אינו טוב אמיתי!! המסילות ישירים בחלק הפרישות כתב שהמשמעות של פרישות היא התבודדות והתבדלות מן החברה המדינית כדי לפנות לבו אל העבודה וההתבוננות בה כראוי. אך המסילות ישירים מסייג את הדברים וכותב "ובתנאי שלא יטה אל הקצה האחר שכבר אמרו חז"ל, לעולם תהא דעתו של האדם מעורבת עם הבריות". המסר ברור מאד, אדם חייב כל העת להתקדם בעבודת ה', אך עליו כל הזמן לבחון שהוא נשאר ישר כלפי הסביבה, שדעתו מעורבת עם הבריות ושאיף אחד מסביב לא סובל ממנו. כל זה הוא תנאי בהתקדמות!!

24 – בגמרא כתובות נחלקו בית שמאי ובית הלל כיצד מרקדין לפני הכלה. בית שמאי אומרים: כלה כמו שהיא, כלומר מה שאתה רואה תגיד וב"ה סוברים שבכל מקרה תאמר כלה נאה וחסודה. הקשו ב"ש על ב"ה כיצד יתכן שאם הכלה חירת או סומא אומרים לה "כלה נאה וחסודה" והרי התורה אמרה מדבר שקר תרחק? השיבו ב"ה לב"ש בשאלה: "לדבריכם מי שלקח מקח רע מהשוק, הרואה ישבחנו בעיניו או יגנו בעיניו?! ודאי שישבחנו בעיניו וכי מה יעזור שנגיד לקונה שהוא נפל בפח? ומכאן אמרו חכמים "לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות. ננסה לנתח את המקרה. עומדים לפנינו חתן וכלה, הכלה, בלשון המעטה לא נראית הכי טוב בעולם. עומדים אנשים לידם ויש ציפייה מהחתן והכלה שאנשים יאמרו להם דברי שבח. יש כאן דילמה, הנתון הוא, שבעיני המסתכל הכלה נראית נורא, לשבח רק את החתן לא בא בחשבון, לומר לה שהיא נאה. סוף סוף התורה אמרה "מדבר שקר תרחק". אז מה עושים? אומרים לך ב"ה למה אתה חושב שיש כאן שקר? למה אתה שופט את הכלה בעיניים שלך? הרי אתה משבח

אותה כדי שלה ולחתן יהיה טוב ובעיניהם הכל בסדר. אם הכלה תפגע ממה שאתה אומר סימן שאתה טועה בהגדרה של אמת ושקר! כמובן שהדברים מסוכנים, שהרי אם נגדיר את גדרי ההלכה בהתאם לפגיעה באנשים לא נמצא ידו ורגליו, אלא שעלינו להבין את הרעיון הכללי ולהבין שהתורה דרכיה דרכי נעם ולא יתכן שתהיה סתירה בין הנעימות לבין קיום מצוות.

25-26 – בגמרא חגיגה מסופר שרבה בר שילא פגש את אליהו ושאל אותו מה הקב"ה עושה. אמר לו אליהו שהקב"ה אומר שמועות מהחכמים ורק משמו של ר' מאיר לא אומר שמועה משום שר"מ למד תורה מאחר. שאל רבה בר שילא, הרי ר"מ תוכו אכל קליפתו זרק? אמר אליהו: עכשיו הקב"ה אומר שמועה מפי ר"מ. ולכאורה תמוה וכי הקב"ה לא ידע שר"מ תוכו אכל קליפתו זרק? וכי רבה בר שילא ידע דברים שה' לא יודע?! מסביר האו"ח הקדוש פירוש שטומן בתוכו יסוד נפלא. דע כי יקפיד ה' על האדם בעשותו דבר שלא יהיה בו נקי אלא מה' ולא מאדם ויחשוב לו לחטא עד שיהיה נקי מה' ואדם, ולזה כשעשה ר"מ מעשה זה שהיה למד מאדם שאינו כמלאך היה ר"מ נקי מה', אבל לא מאדם כל עוד שלא נודע טעמו אם זך וישר פעלו, וזה סבב שלא היה ה' אומר שמועה מפיו להיותו חסר השלימות, ואחר שנאמר בישיבה של מטה טעם לשבח במעשיו נכנס בגדר והייתם נקיים גם מישראל ולזה תיכף ומיד חזר ואמר שמעתא משמו, ולעולם האמת כדברי ר"מ. הדברים נפלאים!!!! כל זמן שלמטה את עושה דברים שגורמים לציבור לחשוב שאתה לא בסדר, גם אם אתה בסדר אתה לא בסדר!!!!

27-28 – בפרשתנו מסופר על ההתנהלות טרם יציאת ישראל למלחמת הרשות. לפני היציאה למלחמה עומדים השוטרים ומדברים אל העם ואומרים: מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכו ומי האיש אשר נטע כרם ולא חיללו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחללנו. בפסוק לאחר מכן מובא שהשוטרים מוסיפים ואומרים "מי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה". רש"י מפרש על "פן ימות במלחמה" שנאמר על מי שארש אשה – "ישב פן ימות, שאם לא ישמע לדברי הכהן כדאי הוא שימות". כלומר גם אם יאמר אדם אני מוכן למסור את הנפש אפילו על דעת שאיש אחר שייקח את אשתי, אומרים לו אסור לך למסור את הנפש, אלא חזור לאשתך. שואל הדברי יואל (הרבה מסאטמר) מדוע רש"י המתין עם הפירוש עד מי שארש אשה, הרי גם על מי שנטע כרם ובנה בית נאמר "פן ימות במלחמה"? הקושיא חזקה והתירוץ חזק עוד יותר!

מי שנטע כרם או בנה בית אם חשקה נפשם לצאת למלחמה, כדי לקדש שם שמים, העצה בידם להפקיר את ביתם החדש או את כרמם ובזה יותר להם לילך למלחמה, אמנם אם יבוא זה אשר ארש אשה ולא לקחה ויאמר הרי אני מגרש את האשה אשר נתת עמדי ובלבד שאוכל למות על קידוש ה', אדם כזה אכן 'כדאי הוא שימות' כי מסירות נפשו כזו הבאה לו על חשבון יהודי אחר, שמגרש את האשה בעבור זה אינו בכלל קדושה.

נסכם ונאמר שצריך להיות תמים אבל לא סתם תמים, אלא תמים עם ה' אלוקיך. תמימות אינה טיפשות ופעמים שאדם יכול ללכת עם ראש בקיר והמסתכלים מן הצד יאמרו שהוא לא נורמלי וטיפש. אין זה רצון ה'! ויש בכך אפילו חילול ה'! אין בעיה לעשות דברים שאנשים לא מבינים אבל להיראות טיפשים זה איסור! כדי שנדע ונכיר את הגבול שבין צדיק לצדיק הרבה, למדנו שעלינו ללכת על פי התורה, למדנו שעלינו לשמוע לדברי חכמים ולמדנו שאסור לנו לפגוע בזולת אם נשתמש בשלושת הכלים הללו אין ספק שהגבול יהיה לנו ברור מאד!! שבת שלום ומבורך!!

